

Tjockö, en fridsam ö med ett ruskit förflutet

*Tjockö fyr.
Foto, Hans-Åke Ramden*

När vinden är mild, solen flödar och ljudet av midsommarlekarna ekar över ön, är Tjockö sinnebilden av svensk skärgård och sommar. För länge sedan visade Tjocköborna upp en annan sida: De tände eldar på berget för att lura fullastade segelfartyg upp på land. Det berättas att de slog ihjäl besättningen och tog hand om lasten. Så gick det till då – om man ska tro skrönorna ...

Tjockö ligger där norra och östra farlederna skär varandra och är en av de få öar i skärgården som ännu har kvar mycket av sin gamla karaktär. Hamnläge finns både i norr och söder. Fiske och säljakt var tidigare vanliga näringar, men jorden dög också för en blygsam jordbruksnäring. Under 1800-talet var sjöfarten något av huvudnäring som på så många andra öar. En stor del av befolkningen var också lotsar och fyrvaktare på Söderarm och hade samtidigt jordbruk på Tjockö.

Västra och norra delarna på Tjockö domineras av berg och granskog, medan det i de östra och södra delarna mest växer lövskog. Al, hassel, asp och ask har på många håll invaderat de gamla beteshagarna och åkrarna. Det är lätt att ta sig fram över ön. Huvudvägen, som går från ångbåtsbryggan i väster till östra sidan är cirka fyra kilometer. Från den sticker flera stigar, mer eller mindre lättvandrade, in i svamp- och blåbärsskogen. En som blev inspirerad av miljön var Jenny Nyström. Många av hennes totemålningar har kommit till på Tjockö.

I början av 1900-talet fanns cirka 150 fastboende på ön, som 1978 hade krympt till 33. I dag är det 55 personer mellan 5 och 85 år som bor på Tjockö permanent. Fem barn och ungdomar pendlar dagligen till skolorna på fastlandet. Ca tio personer arbetspendlar, de flesta dagligen.

Jordbruket, som tillsammans med sjöfarten var den stora näringen på ön i början av seklet är nu reducerat till en familj som bedriver fårskötsel. På Tjockö, som på de flesta öar utan fast landförbindelse, är uppfinningsrikedomen stor. Egna företagare, främst inom bygg- och transportbranschen, finns på Tjockö. Man skaffar sig kompetenser inom de mest skiftande områden och kan därmed klara av att bo kvar. År det lite tomt i stugorna på vintern, så kompenseras det av sommarbefolkningen. Under de ljusa månaderna ökar befolkningen till bortåt 400 personer. Många har egna fastigheter på ön och tillbringar även veckosluten och långhelgerna på Tjockö.

Vy från söderviken Foto, Ulf Blomberg

Befolkning

Aktivt föreningsliv

För att en ö som Tjockö ska kunna fungera och utvecklas krävs engagemang. Ett antal föreningar ser till att det händer saker på ön: Ö-butiken, Bygården, Vägföreningen, Tvättstugeföreningen och Byalaget.

Ö-butiken

På Tjockö finns en året-runt-öppen livsmedelsbutik som också är ombud för posten, apoteket och systembolaget. Där finns också ett bibliotek med företrädesvis skänkta böcker. Ö-butiken drivs som en ekonomisk förening och ägs av sina 150 medlemmar. Det är begränsade öppettider under vinterhalvåret, men posten delas ut varje dag. För att kunna uppfylla medlemmarnas önskan om en året-runt-öppen butik krävs en hög grad av köptrohet och mycket ideellt arbete. Gun Eriksson som är butikschef och Toivo Jansson som sköter alla varu- och posttransporter från Räfsnäs är ryggraden i det hela. Intäkterna från midsommar och till mitten av augusti är av stor betydelse för att klara resten av året. Ett önskemål är att försöka hitta lämpliga tilläggningsplatser för båtfolket. Tjockö är den perfekta provianteringplatsen innan man tar skuttet över till Åland.

Bygården

Tjockö Bygård, som fram till 1957 var Tjockö skola, har länge varit i stort behov av renovering. Genom bidrag från EG, landstinget och Norrtälje kommun gjordes en omfattande renovering förra året. Skicket var sämre än man trott, men tack vare stora idella insatser från lokala hantverkare och andra öbor

samt generösa sponsorer kunde projektet slutföras. Idag är Bygården en stilfull samlingslokal som tillgodoser behovet för många olika aktiviteter. Och aktiviteterna är skiftande; årsmöten, gympa, trivselkvällar, julmarknad och barndop för att nämna några. Fest- och samlingsalen har välutrustat kök, handikapptoalett och egen entré. Dessutom finns en lägenhet med fyra sovplatser, minikök, toalett och dusch som kan hyras separat. Närmaste granne med Bygården ligger Ö-butiken och har man fest i Bygården kan Ö-butiken, efter överenskommelse, leverera varorna.

Tvättstugan

En annan gemensam plats på ön är tvättstugan som har funnits sedan 50-talet. Det är en välutrustad tvättstuga med långa tvättlinor utomhus. Att krypa ner i soltorkade lakan ger en helt annan känsla än om de gått i torktumlare. I bottenplanet på tvättstugan finns även Tjockös nya brandspruta.

Slöjdboden

Slöjdboden är inrymd i ett litet lågt hus från tidigt 1800-tal. Där kan man på somrarna njuta kaffe och hembakat bröd ute på gräsmattan och köpa vacker hemslöjd från bygden. På julmarknaden finns slöjdbodens hemslöjd vid Bygården.

Bygården ligger granne med öbutiken, praktiskt när det gäller matleveranser till festen.

Skärgårdscup i fotboll

Sommaren 1976 bestämde sig några grabbar på Tjockö och i Räfsnäs för att börja lira lite fotboll. I dag har det vuxit till ett stort arrangemang som för enar skärgårdsbor och stadsbor, killar och tjejer, gamla och unga. Runt 700 personer är på något sätt inblandade i denna prestigefyllda, blodigt allvarliga men lekfulla turnering. Tjockö, Räfsnäs, Gräddö, Gisslingö, Enskär, och Vätö turas om att arrangera matcherna och också om att vinna. I år stod Tjockö som vinnare när slutsignalen ljöd.

Ove Jansson Tjockö (i svarta långbyxor) är en av grundarna till skärgårdskuppen

Symöten

Vad är en skärgårdsö utan symöten? En gammal tradition som fört samman kvinnor i alla åldrar och som också har hållit deras karlar varma om fötter och huvud när de tagit upp näten. Symötestraditionen på Tjockö är gammal, en kväll varannan vecka, utom under sommaren, turas kvinnorna om att hålla symöte. Innehållet på kvällarna har förändrats under åren. Klirret av strumpstickor ljuder inte lika intensivt i dag, men huvudsyftet kvarstår; varma och prestigelösa möten och nästan alla är med.

Kommunikationer

Toivo Jansson med m/s Mina sköter leveranserna till Öbutiken

Det finns många fördelar med en ö dit inte bilar kan komma. Inga parkeringar behövs, inga avgaser tävlar med tång och doft av hav. (Även om alla fyrhjulingar gör vad de kan för att försöka.) Men avsaknaden av bro/bilfärja komplicerar också persontransporterna. Kommunikationerna till och från Räfsnäs sker via Waxholmsbolaget och Räfsnäs Sjötransport. Vardagsturena har bra spridning, men på helgerna är det betydligt glesare. Det går alltså att arbetspendla under förutsättning att man arbetar dagtid på vardagar och att arbetsplatsen ligger inom rimligt avstånd. Vill man komma hem senare än kl.19.05, så går det bra under förutsättning att det är en onsdag. Då går sista båten från Räfsnäs kl 21.25. För övrigt är det egen båt som gäller. Det har underlättats genom den nya brygga som byggdes förra året och är avsedd för skärgårdsbefolkningen.

Framtiden

Medelåldern på ön är hög, men några unga familjer sliter för att kunna bo här. Och fler skulle vilja om det bara gick. Den politiska visionen – en levande skärgård- måste ges ett tydligt innehåll som människor tror på. Det räcker inte med vackra ord. Långsiktiga förutsättningar som underlättar för unga människor som vill bosätta sig i skärgården men också för äldre som vill bo kvar måste skapas. För att möjliggöra ö-boende för alla åldrar är bla kommunikationer, arbetstillfällen, bostäder och rimlig service (post, livsmedel, barnomsorg, hemtjänst) särskilt viktigt.

Irene Takanen, Tjockö